

L'Eros vedat

L'aparició de la traducció catalana de "Tropic of Cancer" de Henry Miller (1) ha tengut una ressonància molt limitada. Tanmateix és un dels esdeveniments més significatius dels darrers temps. Per un parell de motius; perquè la peripècia amb el poder es remunta a les gestions iniciades fa deu anys, i perquè la vigència de l'obra més popular de Miller es manté, encara que la data de publicació original sigui 1934. Perquè, en resum, la capacitat de "Tròpic de Càncer" per constituir-se en revulsiu opera des de la mateixa vida quotidiana, la seva misèria i la seva passió. Hauria de ser motiu de reflexió el fet que les burocràcies d'esquenes que veim bellugar-se en forma de partits entre nosaltres hagin menyspreat (síntoma prou reaccionari) fins avui les bases sobre les quals se situa més fermament la repressió: sexualitat i treball. No hi ha res més evident pels poderosos que la capacitat de revolta de la sexualitat, la censura ho demostra ferotgement. La manca d'una anàlisi radical de les conseqüències alienants del treball és una altra de les incongruències de les organitzacions que pretenen fer front al poder dictatorial que ens ha fornint únicament de camps vedats.

Per coneguda que sigui sempre és il·lustrativa la visió de Philippe Sollers: "l'ensenyament burgès de la literatura està obligat, per definició, a censurar les dues causalitats reals de tota producció literària: la lluita de classes, la sexualitat. Davant la dificultat creixent de no dir res sobre aqueixes dues realitats en moviment, la ideologia burgesa intentarà "enfrentar-les" entre elles mateixes. Lluita de classes sense sexualitat (ensenyament "marxista" burgès) o sexualitat sense lluita de classes (ensenyament idealista)". "Tròpic de Càncer", tot i els seus sectors discutibles (relació que mereixeria un llarg assaig), s'enfronta, amb el seu cos estimulant, a un bon caramull de lectures dels nostres dies i del nostre país, cascada d'ambicions oportunistes per assolir el poder. Car el llibre de Miller ens parla dels terrors fonamentals que vivim: la follia i els atemptats que la "raó" li infereix, la moral i la religió, l'art, el suïcidi, la propietat, etc.

Em referesc als temes esmentats

per ampliar, des de la perspectiva de l'avui més immediat, el que vaig provar d'exposar en el moment de la publicació catalana d'"El temps dels assassins", en un article aparegut a aquestes mateixes pàgines l'onze de gener de 1976. Si les incorporacions a la nostra cultura dels autors decisius del segle XX són deficientes, parcials, en canvi un dels pocs escriptors que ja té una representació en català prou sòlida és Henry Miller. Jordi Arbonès, que ha tengut cura de la major part de les versions catalanes de Miller, ens ha donat ara, amb "Tròpic de Càncer", una prova més de la seva vàlua com a traductor. Som davant del seu millor treball, sense dubte. Una densitat com la de "Tròpic de Càncer" exigeix una atenció, un coneixement de l'anglès i el català, vertaderament excepcionals. Arbonès ens ho ha donat tot. El resultat és un text on el llenguatge ens sorprèn per la seva convulsió i la seva riquesa. No cal dir que amb traduccions com aquesta el nostre idioma pren uns significats on l'unió del quotidià i les descripcions psíquiques hauria de ser estudiada amb atenció pels nostres narradors.

Si l'escriptura de Miller s'ha fet una illa independent dels models discursius del present segle, ha estat perquè, com Joyce, com Lowry, ha fet de la literatura un procés vital. "El vertader gran escriptor, afirma una vegada, no té cap desig d'escriure: la seva voluntat és fer del món un lloc on pugui viure en pau amb les seves imaginacions". Miller, a "Tròpic de Càncer" i a tota la seva obra, no ens formula unes ficcions el fonament de les quals seria un esquema o altre literari, la seva obsessió és demostrar com la realitat és una verdadera ficció, i com la ficció és una realitat. Ens forneix d'un fil vital, d'uns materials que van passant davant el lector com un film del que és l'existència: un grapat d'imatges en constant moviment. ¿No és aquest el desig de Foucault, avui mateix, en dir que el llibre és una capsula "à outils", o quan Barthes deïa que "actualment ja no es poden escriure novel·les"? Les primeres ratilles de "Tròpic de Càncer", terribles, ens informen d'uns altres pressupòsits que els que alimenten la novel·la convencional:

"Ara visc a la Villa Borghese. No hi ha cap gota de quiska enlloc, ni cap càdira fora del seu lloc. Estem tots sols aquí i som morts".

Si deixam de banda la fotografia perfecta del París dels anys trenta —que per ella sola mereixeria un altre estudi independent—, a "Tròpic de Càncer" no és solament la lluentor, el caire rutilant d'una sexualitat màgica el que sura per damunt tot el seu text, sinó la dèria de Miller d'"anregistrar tot allò que hom omet als llibres". Per aquest discurs vertiginós hi corr, amb les observacions sobre pintura o literatura, el desarrelament, la reflexió més punyent sobre el que ha estat el segle XX. La voracitat. La marginació. No hi havia cap fórmula adient per reflectir tot això, tal i com ho va fer Miller. Cap gènere, com avui es fa notori entre els més agosarats escriptors del món. Hom havia d'emprar (ha d'emprar) només l'escriptura on els signes i les referències es confonen, on la realitat és creació.

El destí d'obres com aquesta ha estat sempre, aquí, obscur. La nota dels editors al començament del llibre és l'amarga realitat de les prohibicions. Una realitat que va engendrar un mite no menys amarg: el de que Miller era un autor "obscur". Aquesta creença ha assolit credibilitat fins i tot dins sectors progressistes (bastaria fixar-nos en l'escassa o nul·la citació de què ha estat objecte). El concepte d'obscur, tanmateix, està lligat massa decisivament amb la reacció. Uns mots d'Alejandro Vignati donen llum a la lectura de Miller: "La lectura de Miller, a primera vista, suposa no haver llegit res en absolut i estar mancats completament de tot. Aqueixa fou la seva primera dificultat" (2). Aquesta és l'essència del seu caire popular.

Josep Albertí

(1) "Col·lecció Tròpic". Aymà editora. Barcelona, Desembre 1976. 271 pp.

(2) "Henry Miller o la alegría del retorno" de Alejandro Vignati. Tusquets editor. Barcelona. 1976. p. 18. Un dels darrers llibres publicats a l'Estat espanyol sobre Miller. A destacar el seu text sobre Barcelona i la bibliografia sobre la seva obra.